

Prof. univ. dr.
Claudia-Ana MOARCĂȘ

Asist. univ. dr.
Valentina-Lidia ZĂRNESCU

SECURITATEA SOCIALĂ ÎNTR-O LUME ÎN SCHIMBARE

Universul Juridic
București
-2025-

Cuprins

PREFAȚĂ.....	I
ABREVIERI.....	5
CONSIDERAȚII INTRODUCATIVE.....	7
CAPITOLUL 1. EGALITATEA ÎN CONTEXTUL INEGALITĂȚILOR ECONOMICE ȘI SOCIALE	19
I. Concepții asupra egalității.....	19
II. Despre conceptul de (in)egalitate.....	22
III. Aspecte ale realității inegalităților.....	25
IV. În loc de concluzii	44
CAPITOLUL 2. ECONOMIA SOCIALĂ	46
I. Considerații preliminare	46
II. Economie socială, întreprindere și antreprenoriat social	50
III. De la crearea de valoare la crearea de sens – întreprinderea socială în legislația națională	56
IV. Persoanele juridice care au vocația de a deveni întreprinderi sociale	60
V. Rolul întreprinderilor sociale în secolul al XXI-lea.....	68
CAPITOLUL 3. INCLUZIUNEA SOCIALĂ ȘI ASIGURAREA UNUI NIVEL DE TRAI DECENT PENTRU PERIOADA 2022-2027	70
I. Considerații generale.....	70
II. Conceptele de sărăcie, excluziune și incluziune socială și relaționarea conceptelor prin indicatori: măsurarea indicatorilor.....	71
III. Nivelul de trai și incluziunea socială – preocupări globale	75
IV. Realități și provocări ale incluziunii sociale în România	78
V. Importanța strategiei fundamentate pe datele statistice privind sărăcia și incluziunea socială.....	81
VI. Principalele măsuri și obiective prevăzute de Strategia națională 2022-2027	83
VII. Incluziunea socială: provocări cronice și inedite	87
VIII. În loc de concluzii.....	95
CAPITOLUL 4. INEGALITĂȚILE MULTIDIMENSIONALE ȘI SALARIUL MINIM CA MIJLOC DE PROTECȚIE SOCIALĂ	102
I. Inegalitățile sociale.....	102
II. Noțiunea de „salariu minim”: evoluție și consacărări istorice.....	105
III. Dovezi care să demonstreze că existența salariului minim poate reduce inegalitățile sociale: în acest caz, ce condiții ar trebui îndeplinite pentru a maximiza efectul său?	109
IV. Raportul dintre nivelul salariilor minime și cel al salariilor medii brute din UE27.....	117

V. Summitul Social 2021 – Declarația de la Porto și situația salariului minim în UE27	120
VI. Reforma privind salariile minime și transparente.....	123
VII. Directiva privind salariile minime adecvate în Uniunea Europeană.....	125
VIII. Directiva privind transparența salarială	132
IX. Profilul angajatului care primește salariul minim.....	140
CAPITOLUL 5. DREPTUL FUNDAMENTAL AL PERSOANELOR CU HANDICAP LA PROTECȚIE SOCIALĂ INCLUZIVĂ.....	142
I. Considerații preliminare și terminologie	142
II. Fundamentare și context	145
III. Persoanele cu handicap și drepturile fundamentale ale omului la sănătate și protecție socială. Cadrul legal.....	149
IV. Tipuri de asistență, măsuri de protecție socială	164
CAPITOLUL 6. RISCURILE PSIHOSOCIALE EMERGENTE LA LOCUL DE MUNCĂ	169
I. Condițiile de muncă – sănătatea și securitatea în muncă (SSM).....	169
II. Sănătatea lucrătorilor	173
III. Riscurile psihosociale	176
IV. Stresul profesional	177
V. Instrumente juridice de abordare a riscurilor psihosociale	179
VI. Violența și hărțuirea la locul de muncă	185
VII. Noțiunea de violență și hărțuire morală la locul de muncă în înțelesul Legii nr. 30/2016 și al O.G. nr. 137/2000, modificată prin Legea nr. 167/2020.....	196
VIII. Hărțuirea morală și violența la locul de muncă și sănătatea mintală a angajaților	200
IX. Jurisprudența instanțelor în materia hărțuirii morale la locul de muncă.....	203
X. Propuneri.....	212
XI. Violența domestică	213
XII. Violența domestică în România	220
XIII. Violența domestică și efectele ei asupra relației de muncă.....	234
XIV. Recunoaște, răspunde, trimite!	237
CAPITOLUL 7. MODELUL SOCIAL EUROPEAN ȘI INSTRUMENTE DE COORDONARE A SISTEMELOR DE SECURITATE SOCIALĂ	240
I. Modelul social european	241
II. Conținutul politicii de securitate socială	243
III. Principiile coordonării la nivelul UE	248
IV. Metoda deschisă de coordonare (MDC).....	265
CAPITOLUL 8. SISTEMUL PUBLIC DE PENSII.....	268
I. Scurt istoric al sistemului public de pensii	268
II. Principiile sistemului public de pensii	274
III. Categoriile de persoane asigurate	275
IV. Bugetul asigurărilor sociale	277

V. Stagiul de cotizare.....	279
VI. Contribuabili.....	282
VII. Contribuția de asigurări sociale.....	282
VIII. Categoriile de pensii.....	290
IX. Calculul pensiilor.....	305
X. Stabilirea pensiilor.....	308
XI. Plata pensiei.....	311
XII. Cumulul pensiei cu venitul dintr-o activitate profesională.....	314
XIII. Alte prestații de asigurări sociale.....	315
XIV. Jurisdicția asigurărilor sociale.....	317
CAPITOLUL 9. SISTEMUL DE PENSII PRIVATE.....	318
I. Considerații introductive.....	319
II. Sistemul de pensii administrate privat.....	321
III. Sistemul de pensii facultative.....	328
IV. Sistemul de pensii ocupaționale.....	333
CAPITOLUL 10. SISTEMUL ASIGURĂRILOR PENTRU ȘOMAJ.....	337
I. Considerații introductive.....	338
II. Autorități competente.....	340
III. Beneficiarii asigurărilor de șomaj.....	341
IV. Categoriile de persoane asigurate.....	344
V. Bugetul asigurărilor pentru șomaj.....	347
VI. Categoriile de prestații. Indemnizația de șomaj.....	349
VII. Măsuri pentru prevenirea șomajului.....	363
VIII. Măsuri pentru stimularea ocupării forței de muncă.....	364
IX. Stimularea angajatorilor pentru încadrarea în muncă a șomerilor.....	368
X. Șomajul în rândul tinerilor.....	374
CAPITOLUL 11. ASIGURAREA PENTRU ACCIDENTE DE MUNCĂ ȘI BOLI PROFESIONALE.....	386
I. Noțiuni generale.....	387
II. Principiile sistemului de asigurări pentru accidente de muncă și boli profesionale.....	389
III. Obiectivele asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale.....	389
IV. Raporturile de asigurare și riscurile asigurate.....	390
V. Riscurile asigurate.....	390
VI. Persoanele asigurate.....	393
VII. Asigurătorul.....	393
VIII. Contribuțiile de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale.....	393
IX. Baza de calcul al indemnizațiilor și formulele de calcul.....	394
X. Prestații și servicii de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale.....	396
XI. Comunicarea și constatarea accidentelor de muncă și a bolilor profesionale.....	400
XII. Prevenirea accidentelor de muncă și a bolilor profesionale.....	401

XIII. Organizarea sistemului de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale	403
XIV. Răspunderea juridică	403
XV. Jurisdicția asiguraților pentru accidente de muncă și boli profesionale.....	410
CAPITOLUL 12. ASIGURĂRILE SOCIALE DE SĂNĂTATE	412
I. Sistemul asigurărilor sociale de sănătate	413
II. Obiectivele și principiile asigurărilor sociale de sănătate	415
III. Constituirea Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate	416
IV. Atribuțiile caselor de asigurări de sănătate.....	417
V. Asigurații	419
VI. Drepturile și obligațiile asiguraților.....	422
VII. Servicii medicale suportate din Fondul național unic de asigurări sociale de sănătate	423
VIII. Răspunderi și sancțiuni	426
IX. Cardul european și cardul național de asigurări sociale de sănătate.....	427
X. Asigurațiile voluntare de sănătate.....	429
CAPITOLUL 13. CONCEDIILE ȘI INDEMNIZAȚIILE DE ASIGURĂRI SOCIALE DE SĂNĂTATE	431
I. Noțiuni generale	432
II. Asigurații și tipurile de concedii	433
III. Condiții	434
IV. Concediile medicale și indemnizațiile de asigurări sociale de sănătate.....	437
V. Plata indemnizațiilor de asigurări sociale de sănătate.....	445
VI. Alte drepturi și formule de calcul	449
VII. Răspunderea juridică.....	452
CAPITOLUL 14. PROTECȚIA MATERNITĂȚII LA LOCUL DE MUNCĂ.....	454
I. Considerații introductive	454
II. Cadrul normativ și domeniul de aplicare	457
III. Obligații ale angajatorului	459
IV. Drepturi și obligații ale salariatei.....	462
V. Interdicții de concediere și remedii procesuale.....	463
VI. Concediul de risc maternal și concediul de maternitate	466
VII. Reglementarea protecției maternității la nivelul Uniunii Europene.....	470
CAPITOLUL 15. CONCEDIUL ȘI INDEMNIZAȚIA PENTRU CREȘTEREA COPILULUI.....	475
I. Domeniul de aplicare.....	475
II. Beneficiarii și durata de acordare.....	476
III. Tipuri de concedii pentru creșterea copiilor	477
IV. Obligația angajatorului de a aproba concediul pentru creșterea copilului.....	477
V. Stagiul minim.....	478
VI. Indemnizația lunară	480
VII. Stimulentul de inserție.....	486

VIII. Condiții pentru acordarea concediului și indemnizației pentru creșterea copilului.....	487
IX. Stabilirea drepturilor reprezentând indemnizații și stimulent de inserție.....	487
X. Încetarea plății indemnizațiilor și stimulentului de inserție.....	488
XI. Suspendarea plății indemnizațiilor și stimulentului de inserție.....	488
XII. Asigurări sociale de sănătate, drepturi de pensie și sistemul asigurărilor pentru șomaj.....	490
XIII. Drepturi legate de contractul de muncă.....	490
XIV. Concediul în cazul copiilor cu handicap.....	491
XV. Reglementarea concediului pentru creșterea copilului la nivelul Uniunii Europene.....	494
CAPITOLUL 16. CONCEDIUL DE ACOMODARE.....	502
I. Beneficiarii și durata concediului de acomodare.....	502
II. Indemnizația concediului de acomodare.....	503
III. Procedura aplicabilă concediului de acomodare.....	505
IV. Obligațiile angajatorilor.....	506
V. Fiscalitate și regimul contribuțiilor sociale.....	506
VI. Încetarea concediului de acomodare.....	506
VII. Suspendarea concediului de acomodare.....	507
VIII. Reglementarea concediului de acomodare la nivelul Uniunii Europene.....	508
CAPITOLUL 17. CONCEDIUL PATERNAL.....	509
I. Domeniul de aplicare.....	509
II. Durata concediului paternal.....	510
III. Cursul de puericultură.....	511
IV. Indemnizația pentru concediul paternal.....	511
V. Obligațiile angajatorilor.....	512
VI. Reglementarea concediului paternal la nivelul Uniunii Europene.....	513
CAPITOLUL 18. MECANISMUL FISCAL AL CONTIBUȚIILOR SOCIALE.....	514
I. Sistemul public de asigurări sociale.....	515
II. Activitate dependentă versus activitate independentă.....	516
III. Contribuțiile de asigurări sociale datorate bugetului asigurărilor sociale de stat.....	526
IV. Contribuția de asigurări sociale de sănătate datorată Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate.....	557
V. Regimul contribuțiilor datorate pentru veniturile persoanelor fizice obținute în mai multe state.....	577
VI. Contribuția asiguratorie pentru muncă.....	578
CAPITOLUL 19. ALOCAȚIA DE STAT PENTRU COPII.....	589
I. Beneficiari.....	589
II. Plata alocației.....	589
III. Condiții de acordare.....	590
IV. Cuantum.....	591

V. Obligațiile beneficiarilor.....	592
CAPITOLUL 20. SISTEMUL NAȚIONAL DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ.....	593
I. Aspecte generale.....	594
II. Principiile sistemului național de asistență socială	595
III. Sistemul de beneficii de asistență socială	597
IV. Sistemul de servicii sociale	601
V. Măsuri integrate de asistență socială.....	607
VI. Construcția instituțională a sistemului național de asistență socială	617
VII. Personalul din sistemul de asistență socială.....	619
VIII. Aspecte privind jurisdicția	620
CAPITOLUL 21. VENITUL MINIM DE INCLUZIUNE.....	621
I. Dispoziții generale.....	621
II. Beneficiari.....	622
III. Venitul minim de incluziune.....	623
IV. Stabilirea cuantumului venitului minim de incluziune.....	624
V. Măsuri pentru situații de dificultate și pentru prevenirea sau reducerea riscului de sărăcie și excluziune socială	629
VI. Acordarea venitului minim de incluziune	630
VII. Obligațiile beneficiarilor	632
VIII. Suspendarea și încetarea dreptului.....	632
IX. Plata drepturilor	633
X. Alte drepturi complementare venitului minim de incluziune	634
CAPITOLUL 22. PROTECȚIA PERSOANELOR CU HANDICAP	635
I. Introducere	636
II. Definierea ariei de protecție.....	637
III. Principii generale, drepturi și instituții competente	637
IV. Drepturile persoanelor cu handicap – domenii specifice de aplicare	638
V. Obligațiile persoanelor cu handicap, ale familiei sau reprezentanților legali	654
VI. Încadrarea în grad de handicap	655
VII. Parteneriate.....	656
VIII. Finanțarea sistemului de protecție a persoanelor cu handicap	657
IX. Corelare cu Legea asistenței sociale și recomandări generale.....	657
BIBLIOGRAFIE	661

Prefață

Alcătuint o trilogie de excepție, ultimele trei opere ale autoarelor prof. univ. dr. Claudia-Ana Moarcăș și asist. univ. dr. Valentina-Lidia Zărnescu sunt fundamentale și iremediabil conectate printr-un fir de esență logică și un profund sentiment de dreptate. „*Arhitecturii contemporane a dreptului individual la muncă*” și „*Dreptului colectiv al muncii. (Re)gândirea dialogului social*” li se alătură acum în mod suveran „*Securitatea socială într-o lume în schimbare*”, unind în același gând și în aceeași simțire energia sentimentului de drept. Măsura valorii cu care autoarele se disting și în această a treia bijuterie este cea a idealului dreptului și a sensibilității acestuia, care crește pe măsură ce oamenii conștientizează tot mai mult importanța lui ca o condiție morală a înseși existenței lor. Așa cum Rudolf von Ihering afirma în celebra carte „*Lupta pentru drept*” (publicată în traducere din limba germană la Institutul grafic „Presa Bună”, Iași, 1930) că „*Dreptul nu este numai idee, ci putere vie*”, tot astfel autoarele confirmă prin această a treia lucrare că viața dreptului social poartă în sine, în esență, lupta pentru protecție în raport cu riscurile sociale, cu nevoia de stimulente și de flexibilitate ca formă de răspuns față de vulnerabilități și tranziții, adeseori critice, pentru indivizi.

Concepută mai ales ca un instrument didactic, lucrarea depășește limitele și tiparele specifice acestui gen de literatură juridică, înfățișându-ni-se drept o lucrare științifică amplă dedicată unei teme sensibile și de o actualitate de netăgăduit, respectiv securitatea socială și egalitatea în contextul unei lumi în schimbare. Autoarele, două specialiste în domeniul dreptului, dintre care una ajunsă la deplina maturitate intelectuală după parcurgerea drumului unui efort sever de studiu și analiză (pentru care lucrările publicate până acum dau pe deplin mărturie), iar cealaltă aflată pe treptele evoluției, având de partea ei tinerețea, curajul și asumarea, pătrund în adâncimile subiectului și abordează provocările prezentului și mai ales ale viitorului.

Lucrarea constituie o abordare mai puțin obișnuită a dreptului securității sociale, acesta fiind analizat din toate perspectivele de cuprindere a problematicii, nu puține la număr de altfel, având în vedere cele 22 de capitole în care este desfășurată demonstrația autoarelor. Acestea pun un accent deosebit și principial pe importanța decisivă a politicilor sociale ale statului și corelativ pe instrumentele legale complementare de asigurări sociale, fără să lipsească nici indispensabila raportare a investigației la jurisprudența Curții Constituționale și a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Curții de Justiție a Uniunii Europene, dar și a Curții Europene a Drepturilor Omului.

Într-o societate caracterizată de inechități economice și sociale, de insecuritate, de decalaje și de conflicte, de dezvoltarea tot mai accentuată a digitalizării, mecanismele de securitate socială intervin și asigură în ultimă instanță demnitatea individului și dezvoltarea lui. Coeziunea socială stă la baza principiului constituțional al egalității de tratament, fundamental pentru o societate responsabilă și orientată decisiv înspre garantarea drepturilor omului, a satisfacției și a unui nivel de trai decent. Așadar, într-o lume în tranziție și într-o continuă schimbare, nu neapărat pozitivă, egalitatea pare a fi cel mai bun instrument de politică publică în jurul căruia se pot conecta cei care cred în puterea colaborării, cooperării și dialogului social.

Componentă esențială a proiectului european, modelul social european este cercetat de autoare în strânsă legătură cu instrumentele de coordonare a sistemelor de securitate socială. Observăm, astfel, că protecția socială rămâne, în substanță, fidelă specificului fiecărui popor ca expresie fundamentală a autonomiei naționale, statelor revenindu-le, însă, în mod individual responsabilitatea modului de implementare eficientă și necesară a propriului sistem de securitate socială, prin politici și strategii naționale active, coordonate și integrate unui sistem de gândire bazat pe coeziune socială.

Nu numai deloc întâmplătoare, ci de-a dreptul excepțională ni se pare în acest context argumentația autoarelor pentru pregătirea profesională, cunoaștere și educație, preocupări decisive pentru evoluție și pentru gestionarea și controlul provocărilor cu care individul se confruntă pe parcursul vieții. Educația, formarea profesională și învățarea incluzivă și de înaltă calitate pe tot parcursul vieții sunt pilonii pentru o participare deplină la viața și activitatea societății și pentru dobândirea aptitudinilor de gestionare cu succes a tranzițiilor cu care societățile se confruntă. Cu un asumt și intrinsec filon orientat înspre umanitate, empatie și bunătate, autoarele nu puteau, așadar, să se dezică nici în această lucrare de demonstrația desăvârșită, pe care o realizează de fiecare dată când au prilejul, asupra nevoii imperative de învățare, înțelegere și descoperire.

În mod aparte, atenția ne-a fost atrasă și de ceea ce se înfățișează azi drept un pericol major și actual pentru sănătatea și securitatea angajaților, și anume stresul profesional. Receptat ca o stare de tensiune și de disconfort pe care o resimte individul, stresul profesional generează frustrare sau reprimarea unor aspirații ori nevoi, ceea ce presupune cu necesitate ca una dintre cele mai serioase acțiuni și orientări de politici publice actuale să vizeze combaterea agresiunii asupra sistemului nervos al omului la locul de muncă.

Cartea „*Securitatea socială într-o lume în schimbare*” este o operă cuprinzătoare, prin complexitatea, diversitatea și tehnicitatea problematicilor abordate, impunătoare, prin maniera exhaustivă și structurată a analizei, dar și inedită, fiind un concept nou și evolutiv pentru dezvoltarea gândirii juridice românești pe linia garanțiilor pentru un sistem de securitate socială eficient. Ea poate fi recomandată cititorului cu atât mai mult cu cât este caracterizată prin abordarea magistrală pe care autoarele o realizează, ca esență a întregii lucrări, în privința solidarității ca formă de coeziune, de comuniune de interese, de idei și de înțelegere, ca spirit sublim de unitate pentru evoluție și dezvoltare, ceea ce face din opera de față exemplul cel mai fidel de pledoarie științifică pentru conștientizare, pentru protejare și pentru promovarea potențialului uman.

Însoțită de referințe practice diverse și multiple, prezentarea întregii materii conduce cititorul, fie el student, masterand ori profesionist al dreptului, înspre înțelegerea deplină și corectă a unor instituții vitale pentru existența umană – figura centrală a întregii lucrări fiind însuși omul, în jurul căruia se construiește maiestuos și convingător întregul eșafodaj argumentativ al autoarelor – printr-un mecanism de gândire clasică, cu veritabile și notabile accente de autenticitate și cu utile propuneri *de lege ferenda*, noțiunile pur teoretice căpătând sens în context aplicativ.

Aceste calități ale lucrării se cuvin a fi cu atât mai mult evidențiate cu cât în materia cercetată de autoare au fost înregistrate în ultima vreme numeroase modificări legislative, această lucrare fiind o reprezentare a modului în care trebuie realizată raportarea critică la toate modificările legislative naționale, la prevederile europene și internaționale incidente.

Cartea se particularizează prin configurația logică și adecvat structurată, aproape matematic, prin ușurința lecturii, bogăția informațiilor și organizarea în mod coerent și prietenos a unui sistem teoretic într-un domeniu considerat adesea mult prea searbăd și neprietenos, reușind, astfel, să se impună cititorului în mod facil și convingător.

Și, deoarece societatea actuală, tot mai globalizată și interconectată, se confruntă într-un crescendo alarmant cu promovarea mediocrității, apariția unei opere creative, inovatoare și autentice evocă curajul, meritul și devotamentul autoarelor pentru valori înalte, pentru deschiderea de drumuri noi, ceea ce ne amintește de scrierea lui Titu Maiorescu într-un celebru studiu (*„În contra direcției de astăzi în cultura românească”*, Convorbiri literare nr. 19, Anul III, Iași, 1 Decembrie 1868): *„ceea ce are valoare se arată la prima sa înfățișare, în meritul său și nu are trebuință de indulgență, căci nu este bun numai pentru noi și deocamdată, ci pentru toți și pentru totdeauna”*.

Pentru toți și pentru totdeauna este și lucrarea *„Securitatea socială într-o lume în schimbare”*, iar creatoarele ei, prof. univ. dr. Claudia-Ana Moarcăș și asist. univ. dr. Valentina-Lidia Zărnescu, ni se încredințează original și consistent, promovând cu tenacitate competența și performanța, asumându-și libertatea și puterea de a fi.

Prof. univ. dr. **Evelina Mirela OPRINA**
Directorul Institutului de Cercetări Juridice
„Acad. Andrei Rădulescu”

Capitolul 1

EGALITATEA ÎN CONTEXTUL INEGALITĂȚILOR ECONOMICE ȘI SOCIALE

I. Concepții asupra egalității

1. *Egalitatea a fost și rămâne unul dintre cele mai analizate concepte fie de sociologi, fie de juriști, fie de oameni politici. Membrii societății umane, din toate timpurile, l-au clamat cu o frenezie aproape mistică. Alături de concepte precum libertatea, pacea, dreptul sau statul, egalitatea a fost definită, analizată, combătută ori a fundamentat școli de gândire, stabilind axiomatic că toți oamenii sunt egali între ei. Societatea contemporană și-a gravat pe frontispiciul edificiului său de valori fundamentale crezul în egalitatea tuturor oamenilor. Astfel, chiar din primul considerent¹ al preambulului Declarației universale a drepturilor omului se stabilește, fără echivoc, credința societății internaționale în egalitatea oamenilor în drepturi, prevedere care este consolidată și în primul articol al acestei constituții a umanității: „Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de altele în spiritul fraternității”.*

2. Chiar dacă termenul „egalitate” este conținut în toate constituțiile statelor membre ale Organizației Națiunilor Unite, dacă încercăm să definim conceptul de „egalitate” vom observa că întâmpinăm dificultăți. Conținutul său este foarte greu de conturat într-o accepțiune împărtășită de toată lumea și în toate timpurile. Societatea umană, în diferitele ei etape de dezvoltare, și-a definit egalitatea în felurite variante, oricum, de cele mai multe ori ca deziderat, decât ca o realitate a raporturilor sociale. Pentru Aristotel egalitatea are conotație normativă deoarece este cauza dreptății sau a nedreptății: „*drept este ce-i legal și ceea ce corespunde egalității, nedrept este ceea ce-i ilegal și ceea ce e potrivnic egalității*”². Pentru antici egalitatea era circumscrisă claselor sociale, și nu tuturor membrilor societății, stare de fapt pe care au păstrat-o și au amplificat-o societățile medievale. Abia în secolul al XVII-lea fondatorii teoriei contractului social³ readuc individul în centrul paradigmei organizării sociale, recunoscându-i drepturile sale inalienabile la libertate și egalitate. Pentru Thomas Hobbes oamenii sunt egali de la natură, deși tot de la natură fiecare individ este diferit din perspectiva trăsăturilor psihosomatice: „*Natura i-a făcut pe oameni atât de egali în privința facultăților trupului și ale minții încât, deși s-ar putea găsi câte un om a cărui forță a trupului sau agerime a minții să fie câteodată în mod evident mai mari decât ale altuia, totuși, atunci când le considerăm pe toate la un loc, diferența dintre un om și un altul nu este atât de însemnată încât cineva să poată cere pentru sine, pe acest temei, vreun beneficiu pe care să nu-l poată la fel de bine pretinde și altcineva. Căci, în ceea ce privește forța trupului, cel mai slab are destulă putere ca să-l omoare pe cel mai puternic fie*

---

¹ Organizația Națiunilor Unite, *Declarația universală a drepturilor omului*: „Considerând că recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume”.

² Aristotel, *Etica nicomahică*, traducere din limba elină de Tr. Brăileanu, Ed. Antet XX Press, s. 1., 2003, p. 96

³ Thomas Hobbes și John Locke.

printr-o uneltire secretă, fie prin unirea cu alții aflați în aceeași primejdie. Și cât privește facultățile minții (...), găsesc că există aici o și mai mare egalitate decât a forței fizice. Căci prudența nu este decât experiență, pe care un timp egal o conferă într-o măsură egală tuturor oamenilor, în acele lucruri pe care ei le urmăresc în mod egal. Ceea ce ar putea face ca o asemenea egalitate să fie de necrezut nu este decât o părere deșartă despre propria înțelepciune, pe care aproape toți cred că o posedă într-un grad mai mare decât oamenii de rând (...). Însă aceasta dovedește mai degrabă că oamenii sunt egali decât inegali. Pentru aceasta, nu există un semn mai grăitor al distribuției egale a unui lucru decât acela că fiecare e mulțumit cu partea care-i revine”¹.

3. În concepția teoreticianului Revoluției franceze inegalitățile sunt de două feluri: „una pe care o numesc naturală sau fizică, pentru că este stabilită de natură și constă în deosebirea de vârstă, sănătate, putere fizică și calități ale spiritului sau sufletului; alta care poate fi numită inegalitate morală sau politică, pentru că depinde de un fel de convenție și este stabilită, sau cel puțin autorizată, prin consimțământul oamenilor. Această inegalitate constă în diferitele privilegii de care se bucură unii în dauna altora, ca de pildă, acela de a fi mai bogați, mai onorați, mai puternici decât alții, sau chiar de a-i face să li se supună”². Inegalitatea morală este rezultatul societății umane, al civilizației, care legiferează această stare între indivizi și care nu este specifică condiției naturale a omului. În starea sa naturală omul era împlinit, bucurându-se de fericire și egalitate. Nefericirea omului împreună cu inegalitatea caracteristică societății umane au fost generate odată cu „primul om care, împreună cu un teren, s-a încumetat să spună acesta este al meu și care a găsit oameni destul de proști ca să-l creadă (...)”³. Rousseau recunoaște că omul nu se mai poate întoarce la starea naturală, dar societatea trebuie să găsească modul adecvat pentru a-i reda și garanta individului drepturile sale naturale. Soluția propusă este contractul social care se reduce la următorii termeni: „Fiecare dintre noi pune în comun persoana și toată puterea lui, sub conducerea supremă a voinței generale; și primim în corpore pe fiecare membru, ca parte indivizibilă a întregului”⁴, conținutul acestuia fiind stabilit a priori pentru că are în vedere conservarea și garantarea drepturilor de egalitate și libertate, proprii omului în starea naturală⁵.

4. Pornind de la concepția lui Rousseau, *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului* este manifestul firesc și legitim al revoluționarilor francezi, care, „considerând că ignorarea, nesocotirea sau disprețuirea drepturilor omului sunt singurele cauze ale nefericirii publice și ale corupției guvernelor, au hotărât să expună într-o declarație solemnă drepturile naturale, inalienabile și sacre ale omului, astfel ca această declarație, mereu prezentă înaintea tuturor membrilor societății, să le reamintească fără încetare drepturile și îndatoririle lor; iar actele puterii legislative și ale puterii executive, putând fi în orice moment comparate cu scopul oricărei instituții politice, să fie mai respectate, iar doleanțele cetățenilor, bazate de acum înainte pe principii simple și incontestabile, să tindă

¹ Th. Hobbes, *Leviathan*, Cap. XIII, „Despre starea naturală a omenirii”, http://www.gutenberg.org/files/3207/3207-h/3207-h.htm#link2H_4_0112, accesat la 29 mai 2013.

² J.-J. Rousseau, *Discurs asupra originii și fundamentelor inegalității dintre oameni*, Ed. Incitatus, București, 2001, p. 39.

³ *Ibidem*, p. 77.

⁴ J.-J. Rousseau, *Contractul social*, Ed. Antet XX Press, București, 2003, p. 16.

⁵ G. del Vecchio, *Lecții de filozofie juridică*, traducere de J.C. Drăgan, Ed. Europa Nova, București, 1993, p. 103.

*întotdeauna la respectarea Constituției și a fericirii tuturor*¹. Primele patru articole ale acestui document sunt chiar preceptele pe care Rousseau le consideră necesar a fi respectate de oricare organizare societală: „Art. 1: Oamenii se nasc și rămân liberi și egali în drepturi. Deosebirile sociale nu pot fi bazate decât pe utilitatea publică. Art. 2: Scopul oricărei asociații politice este conservarea drepturilor naturale și imprescriptibile ale omului. Aceste drepturi sunt libertatea, proprietatea, siguranța și rezistența la opresiune. Art. 3: Națiunea este sursa esențială a principiului oricărei suveranități. Nici o grupare, nici un individ nu pot exercita vreo autoritate care să nu emane de la ea. Art. 4: Libertatea constă în a putea face tot ceea ce nu dăunează altuia. Astfel, exercitarea drepturilor naturale ale fiecărui om nu are alte limite decât acelea care asigură celorlalți membri ai societății folosirea de aceleași drepturi. Aceste limite nu pot fi determinate decât prin lege”.

5. Chiar dacă Revoluția franceză și-a propus, în principal, înlocuirea Vechiului Regim (*l’Ancien Régime*) și instaurarea unei noi ordini politice și sociale în Franța, valorile sale și credința în libertatea și egalitatea omului dincolo de regulile societale, reliefate substanțial în *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului*, au transfigurat întreaga istorie modernă și contemporană a umanității.

6. Chiar dacă astăzi democrația, statul de drept, egalitatea, libertatea, dreptatea etc. sunt concepte pe care majoritatea statelor le statuează la nivel de principii constituționale, asigurând prin aceasta garantarea respectării drepturilor naturale ale omului în raport cu organizarea statală căreia îi aparține ori în raport cu ceilalți, doctrina juridică, filozofică sau politică caută noi și adecvate conotații pentru aceste concepte. Amintim în acest sens principalele elemente ale concepției despre egalitate a lui Ronald Dworkin, poate cea mai interesantă concepție juridico-filozofică a ultimelor decenii, care afirmă că egalitatea poate îmbrăca două forme: egalitatea de bunăstare, care se materializează atunci când bunăstarea egală determină egalitate între oameni; și egalitatea de resurse, pe care o regăsim în situația în care resursele economice egale determină ca oamenii să fie egali. Ambele tipuri de egalități sunt de natură distributivă și nu politică, adică fiecare individ trebuie să aibă aceleași drepturi de vot. Dacă egalitatea de bunăstare nu poate fi acceptabilă, egalitatea de resurse, adică înțelegerea egalității în termeni de resurse, poate să creeze o egalitate socială. Din această cauză există două tipuri de drepturi circumscrise egalității de resurse: dreptul la tratament egal și dreptul la tratament ca un egal. Primul drept poate fi analizat ca un drept „la distribuție egală a unor oportunități sau resurse sau poveri”², în timp ce al doilea „este dreptul nu de a beneficia de aceeași distribuție a unor poveri sau beneficii, ci de a fi tratat cu același respect și grijă ca oricine altcineva”³. Între cele două tipuri de drepturi se stabilește un raport de primordialitate, în sensul în care dreptul la tratament ca un egal este fundamental, iar celălalt este derivat. În viziunea gânditorului american egalitatea este virtutea suverană, care prevalează asupra dreptății, deoarece formularea acesteia din urmă este rezultatul materializării ideii că statul trebuie să-i trateze pe toți membrii care-l compun în mod egal⁴.

¹ Adunarea Națională a Franței, *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului*, 26 august 1789, <http://www.assemblee-nationale.fr/histoire/constitutions/declaration-des-droits-de-l-home-et-du-citoyen-de-1789.asp>, accesat la 29 mai 2013.

² R. Dworkin, *Drepturile la modul serios*, Ed. Arc, Chișinău, 1998, p. 205.

³ *Ibidem*.

⁴ A. Miroiu, *Egalitatea*, p. 11, http://adrianmiroiu.files.wordpress.com/2008/03/5_egalitatea.pdf.